

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Příprava na vyučování Dějepisu, Zeměpisu a Výchovy k občanství s cíli v oblastech OSV, MKV, MV, VMEGS a čtenářství

Název učební
jednotky
(téma)

Otroctví

Stručná
anotace
učební
jednotky

V této lekci se zabýváme historií i současnými formami zotročování lidí, abychom mohli tento společenský jev prozkoumat, přemýšlet o jeho kořenech, proměnách ve vývoji kultur a o jeho dnešní podobě.

V navazující lekci budeme připraveni uvažovat o tom, jak dnes bránit ty, kdo jsou zotročováním ohroženi.

Žáci budou číst zdroje způsobem, který povede k rozvíjení základních čtenářských dovedností potřebných pro rozvoj nezávislého a přemýšlivého čtenářství. Budou tvořit vlastní texty.

Jak budou žáci pracovat:

- budou využity metody chalk talk, literární kroužky, galerie, R.A.F.T.

Co následuje po lekci:

- lekci lze ukončit v navazující hodině českého jazyka, během které žáci vytvoří text formou R.A.F.T.; tematicky lze navázat promýšlením toho, jaké podoby má dnešní zotročování lidí a jak mu lze bránit.

Nosné myšlenky:

- Obecně sdílené pravdy a společenské normy, byť ohrožují lidskou svobodu a důstojnost, je těžké odmítnout.
- Větší informovanost a vzdělání vede postupně k odstranění útlaku a nesvobody.
- Zotročování lidí je provázeno tím, že někteří lidé jsou

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

považování za cizí – jiné – méněcenné.

- Dlouhodobé důsledky otrokářství se dotýkají celých kultur, i když si to tamní lidé ani neuvědomují.
- Ochrana lidských i demokratických práv každého jednotlivce je zásadním prostředkem prevence proti masovým projevům otrokářství. Tam kde se chrání individuální svoboda, tam se předchází zotročování celých skupin.
- Za rasovými předsudky i otroctvím stojí snaha jedněch ovládnout druhé a mít z jejich zneužití či likvidace prospěch.
- Mnohé společenské jevy (např. otroctví) se objevují v historii lidstva opakovaně a stále proti nim musíme bojovat. Jinými slovy: Dnešní doba není uchráněna před jevy, které v minulosti už překonala a odsoudila jako nehumánní.

Zásadní otázky:

- Do jaké míry může za současné problémy Afriky kolonialismus a otroctví? Jak otroctví ovlivnilo Afriku?
- Kolik ze současného bohatství některých států, organizací či jednotlivců je založeno na výnosech z minulé či současné otrocké práce?
- Které společenské jevy, které se nám dnes zdají „normální“, budou naši potomci za pár desetiletí či století považovat za nehumánní?
- Jaké produkty, které jsem si dosud zakoupil/a, vyrobili novodobí otroci?
- Kolik procent dnešních Afričanů má mezi svými předky někoho, kdo byl otrokem?
- Patří otroctví k jevům, které nelze zcela vymýtit? Jaké prostředí vznik otroctví usnadňuje? Je zotročování nutným rysem lidské společnosti?
- Co zotročování jiných lidí vypovídá o lidskosti lidstva? (Co o lidech vypovídá to, že dodnes využívají jiné lidi jako otroky?)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

<p>Nutné předpoklady</p> <p>(Již osvojené znalosti a dovednosti žáků, které umožní, aby jednotka efektivně směřovala ke svým cílům).</p>	<p>Lekce nevyžaduje z tematického hlediska žádnou přípravu; z hlediska dovedností žáků je nutná průprava ve zvládnání rolí v literárních kroužcích</p>						
<p>Časový rozsah učební jednotky</p>	<p>90 minut – blok, navazující část v hodině českého jazyka</p>						
<p>Věk žáků (ročník)</p>	<p>9. ročník</p>						
<p>Zařazená průřezová témata (včetně čtenářství)</p>	OSV	MKV	MV	VMEGS	VDO	EV	Čtenářství
	Ano	Ano	Ano	Ano			Ano
<p>Vyučovací obor(y)</p>	<p>Dějepis Zeměpis Výchova k občanství</p>						

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

<p>Dlouhodobé cíle</p> <p>(Klíčové kompetence, části profilu absolventa, části výchovné a vzdělávací strategie školy)</p>	<p>—</p>
<p>Cíle jednotlivých průřezových témat a čtenářství, které chci v dané učební jednotce naplnit</p>	<p>OSV</p> <p>V tematickém okruhu <i>Morální rozvoj</i>:</p> <ul style="list-style-type: none"> Hodnoty, postoje, praktická etika – žák analyzuje vlastní i cizí postoje a hodnoty a jejich projevy v chování lidí; vytváří si povědomí o kvalitách (hodnotách) typu odpovědnost, spolehlivost, spravedlivost, respektování atd. <p>MKV</p> <ul style="list-style-type: none"> Žák pracuje na překonávání stereotypů a předsudků a utváří své pozitivní postoje k jinakosti a kulturní rozmanitosti. Žák rozvíjí dovednost rozpoznat projevy rasové nesnášenlivosti a napomáhá prevenci vzniku xenofobie. Žák přemýšlí nad rovnocenností všech etnických skupin a kultur a nad odlišností druhých lidí, ale i své. Žák přemýšlí nad vzájemnou rovností; různými způsoby života, odlišným myšlením a vnímáním světa různých lidí; projevy rasové nesnášenlivosti – jejich rozpoznávání a důvody vzniku. <p>VMEGS</p> <ul style="list-style-type: none"> Žák rozvíjí a integruje základní vědomosti potřebné pro porozumění sociálním a kulturním odlišnostem mezi národy, prohlubuje porozumění vlivu kulturních, ideologických a sociopolitických rozdílů na vznik a řešení globálních problémů v jejich vzájemných souvislostech. Žák prohlubuje základní vědomosti nezbytné pro pochopení struktury a funkcí mezinárodních a nevládních organizací, jejich

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

vlivu na řešení globálních i lokálních problémů v oblasti humanitární, politické, sociální, ekonomické, kulturní a dodržování lidských práv.

MV

V tematickém okruhu *Vnímání autora mediálních sdělení:*

- Žák procvičuje identifikování postojů a názorů autora v mediovaném sdělení; vnímání výrazových prostředků a jejich uplatnění pro vyjádření či zastření názoru a postoje i pro záměrnou manipulaci; prvky signalizující explicitní či implicitní vyjádření hodnocení.

V tematickém okruhu *Tvorba mediálního sdělení:*

- Žák si vyzkouší uplatnění a výběr výrazových prostředků a jejich kombinací pro tvorbu věcně správných a komunikačně (společensky a situačně) vhodných sdělení.

Čtenářství

Žák se zlepší v některé ze základních čtenářských dovedností podle toho, jakou roli v kroužku bude zastávat:

- kladení (si) otázek a hledání odpovědí;
- vyjasňování důležitých pojmů, termínů;
- grafické znázornění vztahů mezi důležitými pojmy, informacemi a myšlenkami v textu;
- shrnování hlavních sdělení a myšlenek v textu.

Cíle učební jednotky

Dějepis

RVP:

- Žák vysvětlí rozdílné tempo modernizace a prohloubení nerovnoměrnosti vývoje jednotlivých částí Evropy a světa včetně důsledků, ke kterým tato nerovnoměrnost vedla; charakterizuje soupeření mezi velmocemi a vymezení význam kolonií.
- Žák na příkladech vyloží antisemitismus, rasismus a jejich

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

nepřijatelnost z hlediska lidských práv.

- Žák posoudí postavení rozvojových zemí.

Školní výstupy:

- Na základě vlastního studia žák vysvětlí historické okolnosti vzniku, vývoje otroctví.

Výchova k občanství

RVP:

- Žák objasní potřebu tolerance ve společnosti, respektuje kulturní zvláštnosti i odlišné názory, zájmy, způsoby chování a myšlení lidí, zaujímá tolerantní postoje k menšinám.
- Žák rozpoznává netolerantní, rasistické, xenofobní a extremistické projevy v chování lidí a zaujímá aktivní postoj proti všem projevům lidské nesnášenlivosti.

Školní výstupy:

- Žák posoudí dopady otrocké práce pro zotročené i zotročující.
- Žák si ujasní, že zlo a dobro není rozděleno černobíle. Vždy se najdou zotročitelé i odpůrci otroctví.
- Žák zváží, co pro něj znamená moc a co lidskost, a jak se sám může chovat, aby lidskost nebyla ohrožována.

Zeměpis

RVP:

- Žák organizuje a přiměřeně hodnotí geografické informace a zdroje dat z dostupných kartografických produktů a elaborátů, z grafů, diagramů, statistických a dalších informačních zdrojů.
- Žák posoudí na přiměřené úrovni prostorovou organizaci světové populace, její rozložení, strukturu, růst, pohyby a dynamiku růstu a pohybů, zhodnotí na vybraných příkladech mozaiku multikulturního světa.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Hodnocení

(Z čeho učitel i žáci poznají, že bylo dosaženo cílů a jak to učitel i žáci budou hodnotit)

Hodnocení v této lekci bude mít především povahu hodnocení pro učení nebo hodnocení formativního. Znamená to, že před hodnocením v podobě hodnotících výroků (dobře, špatně, jednička, trojka atd.) dáváme předstoupit popisné zpětné vazbě, která se vztahuje k cílům učení. Ty mohou být podrobněji popsány kritérii k jednotlivým činnostem žáků.

V této lekci se zpětná vazba zaměří na čtenářské dovednosti, které jsou cílem lekce, a na myšlenky žáků, které budou ukazovat, jak žáci o tématu přemýšlejí. Kromě toho budeme rozvíjet dovednosti sebehodnocení prostřednictvím sebehodnotícího listu k diskusi v literárním kroužku (viz příloha).

Při poskytování zpětné vazby bude učitel pozorovat žáky (některé – podle svého rozpisu) a bude si z pozorování pořizovat záznam.

Psaní pomocí R.A.F.T může být i hodnoceno, ale záleží na tom, zda jsou žáci již s touto formou psaní obeznámeni a mají ji zvládnutou. Pak je možné vytvořit k R.A.F.T. kritéria s indikátory a kromě formativní zpětné vazby práci žáků ohodnotit.

Popis učební jednotky

1. Evokace – první fáze procesu učení

Učitel napíše na tabuli či na velký papír následující citát:

"Většina lidí je krutá," tvrdil jednoduše, ale upřímně náčelník jednoho z malých kmenů v Ugandě, který zažil ukrutnosti honů na otroky. "Když jsou silní, vykořisťují slabé. Dobří lidé jsou vždycky slabí. Jsou dobří, protože nejsou dost silní na to, aby byli krutí."

Učitel rozdá žákům nakopírovaný text citátu (Příloha A). Žáci si citát tiše přečtou. Promyslí si, jak na něj reagují, co si o výroku v citátu myslí. Chodí k tabuli nebo k dostatečně velké papírové plachtě. Zapisují tiše svoje reakce, případně otázky na citát. Nepovídají si, nekomentují nijak zápisy druhých.

Po uplynutí určeného času je prostor k diskusi: žáci reagují na zápisy – doptávají se na to, co druzí mysleli tím, co napsali, argumentují pro nebo proti některým výrokům.

Během této činnosti žáci dodržují pravidla slušné diskuse. Pokud s tím mají problémy, je potřeba pravidla připomenout před diskusí nebo diskusi zastavit a na pravidlech se shodnout podle toho, co

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

žákům dělá potíže.

Je dobré zapsat na velký papír otázky, které si žáci nad citátem položili, a vyvěsit ho ve třídě.

2. Uvědomění si významu informací – druhá fáze procesu učení

Žáci se sejdou ve čtyřčlenných literárních kroužcích. Budou číst naučný text. Popis rolí v kroužcích uvádí příloha (Příloha B). Pokud žáci touto metodou pracují častěji, mají patrně svůj kroužek a vědí, která role na ně právě dnes vychází. Pokud v kroužcích pracují jen občas, je potřeba počítat s časem na rozdělení do kroužků a přidělení rolí. Učitel zde může sám určit, kdo s kým má pracovat a případně může i přidělit role, pokud to považuje z hlediska cílů učení za užitečné.

Texty

Všechny kroužky ve třídě mohou číst stejný text, např. text z učebnice. Nebo mohou číst k témuž tématu texty různé, vybrané podle různých klíčů, např. tak, aby ukazovaly téma z různých úhlů (Příloha C). Texty také mohou být různě náročné a učitel může kroužky připravit tak, aby každý žák četl text na takové úrovni náročnosti, na kterou stačí.

Čtenářské dovednosti a role

Role v kroužcích jsou vybrány a připraveny tak, aby umožňovaly cílený rozvoj těch čtenářských dovedností, které jsou pro porozumění naučnému textu podstatné:

- kladení otázek sobě samému jako čtenáři, a pokus o odpovědi i tehdy, když odpověď nelze najít přímo v textu;
- vyjasňování důležitých pojmů a termínů;
- ujasnění vztahů mezi důležitými pojmy, informacemi a myšlenkami v textu;
- shrnutí hlavních sdělení a myšlenek textu.

Pokud žáci již metodou literárních kroužků pracovali a umějí to, mohou se pustit po evokaci do práce.

Pokud bychom touto metodou chtěli pracovat s žáky, kteří ji ještě neznají, doporučujeme předem věnovat čas průpravě – tomu, aby si žáci krok za krokem vyzkoušeli jednotlivé role, aby měli možnost

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

porozumět tomu, jak si mají práci připravit a jak pak v kroužku diskutovat.

Příprava role

Příprava na práci v kroužku, tedy zpracování úkolu podle role v kroužku, by měla zabrat 20 minut času, pokud se odehrává přímo ve škole. Může být ale zadána na doma. V tom případě hrozí riziko, že některé kroužky nebudou moct plnohodnotně pracovat, neboť někteří členové úkol nesplní. Postupem času by se ale žáci měli naučit, že splnění úkolu je důležité proto, aby nezmařili úsilí spolužáků.

Po dvacetiminutové přípravě se kroužky sejdou a s popisem rolí diskutují (Příloha D). Diskuse trvá dvacet minut. Na každou roli je vyčleněno 5 minut. Žáci by se měli naučit, že si čas hlídnou v kroužku sami.

3. Reflexe – třetí fáze procesu učení

Žáci mohou vyplnit sebereflektivní dotazník (Příloha E).

Podle času na závěr diskuse kroužky mohou:

Společně připravit plakát, na který umístí přípravy jednotlivých členů kroužku a další záznamy z diskuse.

Mohou hledat odpovědi na zásadní otázky nebo se mohou vyjadřovat k tomu, jak rozumí některé z nosných myšlenek. Svoje návrhy mohou zapsat na plakát.

Plakáty mohou být vyvěšeny ve třídě formou galerie a žáci si je mohou projít, pročíst, přepisovat otázky. Nad plakáty může proběhnout závěrečná diskuse v celé třídě.

Je dobré, aby učitel v tuto chvíli položil otázky, které považuje z hlediska porozumění myšlenkám lekce za důležité. Otázky směřují k tomu, co učitel vyzoroval, že se žákům nepodařilo dost hluboce pochopit během samostatné práce a diskuse v kroužcích.

Otázek nesmí být mnoho, stačí jedna až dvě – a nesmějí to být uzavřené otázky nebo takové, na které učitel očekává jednu správnou odpověď.

Plakáty poslouží jako zdroj důkazů o učení žáků.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

	<p>4. Extenze – rozšíření</p> <p>Žáci mohou v následující hodině českého jazyka psát text inspirovaný četbou a diskusí v literárních kroužcích.</p> <p>Při psaní žáci využijí metodu R.A.F.T. Učitel rozdá žákům popis metody (Příloha F) a žáci navrhnou pro svůj text:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Roli • Adresáta • Formu • Téma (Příloha F, kde najdete i příklady možných zadání)
<p>Seznam příloh</p>	<p>Příloha A – Citát</p> <p>Příloha B – Popis rolí v literárních kroužcích</p> <p>Příloha C – Texty</p> <p>Příloha D – Co rozvíjejí jednotlivé role v literárních kroužcích</p> <p>Příloha E – Seberefektivní dotazník</p> <p>Příloha F – Popis metody R.A.F.T + příklady zadání</p> <p>KAPUSCINSKI, Ryszard. <i>Eben</i>. Praha : Mladá fronta, 2003. 299 s. ISBN 80-204-1010-4.</p> <p>TWAIN Mark. <i>Dobrodružství Huckleberryho Finna</i>. Praha : Albatros, 1986. 318 s.</p> <p>http://www.afrikaonline.cz</p> <p>http://fotbal.idnes.cz/za-3-hodiny-prace-10-korun-asijsi-otroci-siji-fotbalove-mice-por-/ms-fotbal-2010.asp?c=A100613_210634_ms-fotbal-2010_ald</p>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

<p>Autor lekce (realizátor učební jednotky), škola</p>	<p>PhDr. Ondřej Hausenblas, PhDr. Hana Košťálová, Mgr. Kateřina Šafránková Kritické myšlení, o. s. Základní škola s RVJ, Bronzová 2027, 155 00 Praha 5 -- Lužiny</p>
<p>Závěrečná sebereflexe učitele (následuje po odučení učební jednotky)</p>	
<p>Co se mi osvědčilo během vyučování (co fungovalo, mělo úspěch, z čeho jsem měl/a radost).</p>	<p>—</p>
<p>S jakými problémy (obtížemi) jsem se během vyučování setkal/a.</p>	<p>—</p>
<p>Co bych příště udělal/a jinak (jak bych upravil/a tuto přípravu).</p>	<p>—</p>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

"Většina lidí je krutá," tvrdil jednoduše, ale upřímně náčelník jednoho z malých kmenů v Ugandě, který zažil ukrutnosti honů na otroky. "Když jsou silní, vykořisťují slabé. Dobří lidé jsou vždycky slabí. Jsou dobří, protože nejsou dost silní na to, aby byli krutí."

"Většina lidí je krutá," tvrdil jednoduše, ale upřímně náčelník jednoho z malých kmenů v Ugandě, který zažil ukrutnosti honů na otroky. "Když jsou silní, vykořisťují slabé. Dobří lidé jsou vždycky slabí. Jsou dobří, protože nejsou dost silní na to, aby byli krutí."

"Většina lidí je krutá," tvrdil jednoduše, ale upřímně náčelník jednoho z malých kmenů v Ugandě, který zažil ukrutnosti honů na otroky. "Když jsou silní, vykořisťují slabé. Dobří lidé jsou vždycky slabí. Jsou dobří, protože nejsou dost silní na to, aby byli krutí."

"Většina lidí je krutá," tvrdil jednoduše, ale upřímně náčelník jednoho z malých kmenů v Ugandě, který zažil ukrutnosti honů na otroky. "Když jsou silní, vykořisťují slabé. Dobří lidé jsou vždycky slabí. Jsou dobří, protože nejsou dost silní na to, aby byli krutí."

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Popis rolí v literárních kroužcích

<p>Vedoucí diskuse</p>	<p>Tvým úkolem je připravit seznam otázek, o kterých by mohli se zájmem diskutovat tvoji spolužáci po přečtení tohoto textu nebo pasáže. Nemusíš si dělat starosti s detaily. Tvým úkolem je pomoci spolužákům v tom, aby diskutovali o velkých myšlenkách, které je nad textem napadají, a usnadnit jim sdílení reakcí. Většinou nejlepší diskusi vyvolají takové otázky, které vycházejí z tvých vlastních myšlenek, prožitků, pocitů a z toho, co tě samotného během četby zaujalo.</p> <p>Během diskuse ve skupině nejdřív předlož spolužákům otázku, ale nesděluj jim hned, co ty sám si o dané otázce myslíš. Snaž se ale diskusi podněcovat a řídit.</p> <p>Pomůže ti v přípravě, když si během četby uděláš podvojný deník.</p> <p>Při diskusích o úkolech dalších členů kroužku jednej jako vedoucí skupiny – dbej na dodržování času, na střídání členů a na to, abyste pokaždé diskusi uzavřeli.</p>
<p>Shrnovač</p>	<p>Tvým úkolem je připravit krátké shrnutí toho, co jste dneska četli. Nejdříve sdělíš skupině během 1–2 minut výrok, který vystihne klíčové body, hlavní zjištění a ústřední myšlenku dnešní četby. O tom pak bude skupina diskutovat. Pomůže ti, když využiješ například pyramidu údajů nebo tabulku pro vypsání důležitých a méně důležitých informací a myšlenek.</p>

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

<p>Obohacovač slovníku</p>	<p>Tvým úkolem je vyhledat několik slov obzvlášť důležitých v dnešní četbě. Pokud najdeš slova, která jsou pro tebe neznámá nebo matoucí, označ si je v průběhu četby. Až text přečteš, pokus se je definovat nejprve sám a pak s pomocí slovníku nebo jiného zdroje.</p> <p>Až budete o slovech ve skupině diskutovat, nech nejdříve spolužáky, aby řekli, která slova byla pro ně nejasná. Nech je, aby se pokusili jejich význam objasnit. Teprve potom nabídni svoje definice a diskutujte o nich.</p>
<p>Webmaster</p>	<p>Tvým úkolem je využít všechny informace, které jsi získal, a pomocí zvoleného grafického organizátoru ukázat, jak jsi jim porozuměl. Použij klíčová slova, obraty a příklady z textu.</p> <p>Můžeš použít jakýkoli typ grafického organizéru, který ti bude připadat vhodný (pojmovou/myšlenkovou mapu, tabulku, pyramidu údajů, ..., vymyslet vlastní).</p>

Afrika Afričanům

Formálně, ale opravdu jen formálně, vládl kolonialismus Africe od berlínské konference (1883–85), kde si několik evropských států (hlavně Anglie a Francie, ale i Belgie, Německo a Portugalsko) mezi sebe rozdělilo celý kontinent. Trval pak až do osvobození Afriky v druhé polovině XX. století. Ve skutečnosti však začalo koloniální pronikání na kontinent mnohem dřív, a to již v XV. století, a po následujících pět set let se rozšiřovalo. Nejhanebnější a nejbrutálnější fází tohoto podrobování kontinentu byl obchod s africkými otroky, který trval déle než tři sta let. Tři sta let vpádů, léček a honů organizovaných bělochy, často s pomocí afrických a arabských spojenců. Miliony mladých Afričanů byly za hrůzných podmínek namačkány v podpalubí a lodí vyvezeny za Atlantik, aby tam v potu tváře budovali bohatství a sílu Nového světa.

Bezbranná a pronásledovaná Afrika byla vylidněna, zničena, zruinována. Celé regiony kontinentu zpustly, jalový buš zarostl kvetoucí slunečné oblasti. Nejbolestivější a nejtrvalejší stopy však zanechalo toto období v paměti a vědomí Afričanů: staletí pokoření, pohrdání a utrpení v nich vytvořily komplex méněcennosti a někde v hloubi srdce uložený pocit křivdy.

V době, kdy vypukla druhá světová válka, prožíval kolonialismus svůj vrchol. Avšak průběh války a její symbolické poselství zahájilo úpadek a konec tohoto systému.

Jak, a proč k tomu došlo? Leccos pochopíme, jestliže se krátce vydáme do ponuré krajiny rasových teorií. Ústředním tématem, podstatou a jádrem vztahů mezi Evropany a Afričany a hlavní formou, jakou tyto vztahy dostávají v koloniální epoše, je rozdíl ras, tedy rozdíl v barvě kůže. Všechno, každý vztah, závislost a konflikt se převádí do pojmů Bílý – Černý, přičemž Bílý je samozřejmě lepší, vyšší a silnější než Černý. Bílý – to je sir, master, sáhib, bwana kubwa, jednoznačný pán a vládce, seslaný Bohem, aby vládl Černým. Afričanovi se vtoukalo do hlavy, že Bílý je nedotknutelný a neporazitelný, že Bílý tvoří jednodílnou semknutou sílu. Taková byla ideologie, o kterou se opíral systém koloniální nadvlády, ideologie, která měla Afričana přesvědčit, že nemá smysl se proti bílé nadvládě stavět nebo ji zpochybňovat.

A najednou Afričané naverbovaní do britské a francouzské armády vidí, že v této evropské válce Bílý bije Bílého, že na sebe střílejí, že si navzájem ničí města. Je to pro ně překvapivý objev, přímo šok. Afričtí vojáci ve francouzské armádě vidí, že Francie, jejich koloniální vládce, je poražena a obsazena. Afričtí vojáci v britské armádě vidí, jak je hlavní město říše - Londýn - bombardováno, vidí Bílé, jak se jich zmocňuje panika, jak prchají, jak o něco žadoní, jak pláčejí. Vidí chudé a hladové Bílé prosit o chléb. A jak postupují směrem na východ a spolu s bílými Angličany porážejí bílé Němce, setkávají

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

se tu a tam se zástupy lidí v pruhovaných hadrech. Vidí Bílé jako lidi-kostry, lidi-trosky.

Otřes, jaký prožíval Afričan, když před jeho očima míjely výjevy z války Bílých, byl o to silnější, že obyvatelé Afriky (až na vzácné výjimky a např. v případě Belgického Konga bez jakýchkoli výjimek) nesměli jezdit do Evropy a vůbec nikam mimo svůj kontinent. Život Bílých si dokázali představit jen podle luxusních podmínek, jaké měli Evropané v koloniích.

A ještě něco: obyvatel Afriky nemá v polovině XX. století žádné prameny informací kromě toho, co mu poví soused nebo náčelník vesnice či koloniální úředník. Ví tedy o světě jen tolik, co může vidět ve svém nejbližším okolí nebo co zaslechne od jiných večer u ohně.

Všechny ty účastníky druhé světové války, kteří se vrátili z Evropy do Afriky, najdeme brzy v řadách různých stran a hnutí bojujících za nezávislost svých zemí. Počet těchto organizací roste rychle, rodí se jako houby po dešti. Jejich orientace je různá, stejně jako jsou odlišné jejich cíle.

Bývalí vojáci z francouzských kolonií kladou zpočátku omezené požadavky. O nezávislosti ještě nemluví. Chtějí jen francouzské občanství pro všechny obyvatele kolonií. Paříž tento požadavek odmítá. Občanem Francie se samozřejmě může stát ten, komu se dostalo vzdělání ve francouzské kultuře a kdo dosahuje její úrovně. Jsou to tzv. *evolué* a představují pouze výjimky.

Domorodí vojáci z britských kolonií jsou radikálnější. Inspirací, podnětem i programem se jim staly odvážné vize, načrtnuté potomky otroků, afroamerických intelektuálů v druhé polovině XIX. a v první půli XX. století. To oni přišli s teorií, kterou nazvali panafricanismem. Jejimi hlavními tvůrci jsou: politik Alexander Crummwell, spisovatel W. E. B. Du Bois a novinář Marcus Garvey (poslední jmenovaný je z Jamajky). Měli rozdílné názory, ale ve dvou bodech se shodovali: 1) že všichni Černí na světě - v Africe i v Jižní Americe tvoří jednu rasu, jednu kulturu a měli by být na barvu své kůže hrdi; 2) že celá Afrika musí být nezávislá a sjednocená. Jejich heslo znělo „Afrika Afričanům“. V třetím, stejně významném bodě programu zastával W. E. B. Du Bois názor, že Černí mají zůstat v zemích, kde až dosud žili, zatímco Garvey žádal, by se všichni Černí, ať jsou právě kdekoliv, vrátili do Afriky. Nějaký čas dokonce prodával fotografie Haile Selasieho a tvrdil, že je to zpáteční vízum do Afriky. Zemřel v roce 1940, aniž kdy Afriku spatřil.

Nadšeným stoupencem panafricanismu se stal mladý politik a teoretik z Ghany - Kwame Nkrumah. V roce 1947 se po skončení studií ve Spojených státech vrátil do vlasti. Založil stranu, do které přitáhl jednak bývalé vojáky druhé světové války, jednak mládež. Na jednom shromáždění v Akkře vstoupil s bojovým heslem „Nezávislost hned teď!“. V tehdejší koloniální Africe to mělo účinek bomby. Avšak o deset let později byla Ghana první nezávislou zemí Afriky na jih od Sahary a Akkra se rychle stala dočasným

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

neformálním centrem všech hnutí, myšlenek a akcí pro celý kontinent.

Vládla tu osvobozenecká horečka a mohli jste se tu setkat s lidmi z celé Afriky. Přijíždělo sem i velké množství novinářů z celého světa. Přiváděla je zvědavost, nejistota, a dokonce obavy evropských hlavních měst, zda nedojde k výbuchu v celé Africe, zda tu nepoteče krev Bílých a zda tu dokonce nevzniknou armády, vybavené sovětskými zbraněmi, které by mohly v duchu odvety a nenávisti vytáhnout na Evropu.

(Z knihy: KAPUSCINSKI, Ryszard. *Eben*)

Historie otroctví v Africe

Během čtyř staletí byly z Afriky násilím odvečeny milióny lidí. Stali se z nich otroci. Hlavní cílovou zemí byla převážně Amerika. Dalšími oblastmi, kam bývali a nadále jsou lidé odvlékáni, jsou země Středního Východu a Severní Afriky. Otroctví však není a nebylo spojeno jen s „Černou Afrikou“, ale táhne se celými lidskými dějinami. Přesto nikde na světě nedošlo k tak masivnímu odvlékání lidí jako v Africe. Předpokládá se, že z Afriky bylo odvečeno na 15 miliónů lidí. K největšímu zotročování došlo v průběhu 19. století, kdy otroky pohlcovaly nové plantáže v Severní Americe. S otroctvím se v Africe setkáme i dnes.

Kořeny otroctví

Otroctví sahá do hluboké historie lidské kultury. O tom, že se někdo stal otrokem, byl prodán nebo vykoupen, nám podávají svědectví různé historické prameny. Zmínky o otroctví nalezneme v Bibli či Koránu, v náboženských textech judaismu. Všechny mají společné to, že označují otroky za odlišnou kastu lidí.

Otroky měli američtí Majové a Aztékové, asijské Sumerové a Babyloňané, severoafrické Egypťané (za jejich pomoci se stavěly slavné pyramidy a otročili zde Evropané, Židé a Etiopané). Evropané a Římané používali otroky k vojenské službě, v civilní správě, v domácnostech, a dokonce i ve státní správě. Své otroky „lovili“ ve značně rozsáhlém území sahajícím od Británie po Egypt.

Otroctví na evropském kontinentu nalezneme i později. Naši slovanští králové lovili otroky po Evropě do doby, než přijali křesťanství. V první polovině 19. století se v Carském Rusku nacházela 1/3 populace lidí ve stavu nevolnictví. Neměli žádná práva podobně jako otroci. Mohli být prodáváni, kupováni. Teprve Car Alexandr II. v roce 1861 dal svobodu nevolníkům a nevolnictví zrušil. O čtyři roky později bylo zrušeno otroctví i na americkém kontinentu.

Otroctví v Africe

V Africe existovalo mnoho společenstev a království, které si držely otroky daleko předtím, navázaly obchodní kontakty s Evropou. Otroctví ale nemělo komerční charakter. Otroci byli drženi jako rodinné bohatství a pomocná síla v hospodářství. Jednotliví představení tak prezentovali svou moc a bohatství. Lze to hrubě přirovnat k držení stád skotu u Masajů či jiných kmenů. Příchodem Evropanů a předtím muslimů se otroctví v Africe prudce změnilo.

Bohatství z otroků

Na počátku 18. století se království Dahomey (dnešní Benin) stalo hlavním hráčem na poli prodeje otroků. V západní Africe otrokářství žije dodnes. Například praprapravnuk Baba-ato (či Babatu), známý severoghanský otrokář původem z Nigeru, nevidí na chování svého předka nic neobvyklého. Zasaženo do historického kontextu, obhajuje svého předka. Myslel si, že jím chycení otroci budou, podobně jako tomu bylo v Africe, sloužit na dvorech králů. Nepředpokládal, že skončí bídě někde na plantážích.

Ve Svahilské oblasti východního pobřeží Afriky byl rozšířen Islám. Sultáni, vládní úředníci a zámožní mužové využívali jako otroky nemuslimské obyvatelstvo. Ti pracovali jako služebníci, na polích a byli odznakem majetku. Muslimové vykonávající podobnou práci byli svobodní. I tak byly hranice mezi vrstvami velmi pružné. Například mocný obchodník s otroky a slonovinou – Tippu Tip, byl vnukem otroka.

Již v roce 1807 prohlásila Velká Británie veškerý obchod s otroky za nelegální. Král říše Bonny (delta Nigeru) smutně prohlásil: „*Myslíme si, že obchod musí pokračovat. Toto je přání našich kněží a věštců. Říkají, že naše země, jakkoli velká, nemůže zastavit nařízení Boží*“. Názorně to ukazuje, že pohonem v usilovném lovu lidí byl nejenom zisk, ale i dávné kulturní zvyky.

Rozmach otrokářství ve východní Africe

Otrokářství ve východní Africe bylo velmi rozšířené a dobře organizované daleko před příchodem Evropanů. Bylo řízeno poptávkou sultanátů Středního východu. Afričtí otroci končili jako námořníci v Persii, lovci perel v Perském Zálivu, jako vojáci Otomanské říše či dělníci v solných dolech v Mezopotámii (dnešní Irák). Mnoho lidí bylo otroky v bohatých domech. Ženy byly sexuálními otrokyněmi.

Transatlantický obchod s otroky

Před 16. stoletím nebylo považováno otrokářství za něco špatného a čile se s otroky obchodovalo. Masový rozvoj otrokářství, s podvědomím, že otrokářství znamená obchod s obyvateli Afriky, započal objevením Ameriky. V té době dochází uvnitř Afriky k profesionalizaci obchodu s lidmi mezi vnitrozemím a pobřežím, kde se ústředím obchodu stala otrokářská tržiště.

Tržiště

Tržiště je místo, kde se shromažďovali otroci z různých regionů. Na tržišti byli skladováni, nebo ti, kteří byli určeni přímo k prodeji, byli upoutáni u stromů (podle tradice u „guavy“) a kůlů na tržišti. V místech jejich přechodného ubytování se jim

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

dostávalo určité péče. Byli umyti, nakrmeni, potřeni máslem či tukem – to vše pro zvýšení jejich ceny. Po této péči vypadali silnější, velcí a zdravější.

Nebylo neobvyklé, že po hádce dvou lidí zorganizoval jeden lov na soka a pak ho prodal na tržišti. Nejvíce však z obchodu těžili místní vládcí, kteří si z prodávaných otroků vždy vybrali některé pro sebe a nadbytečné zpeněžili. Přesto se zde objevovali lidé, kteří tento obchod odsuzovali a kritizovali nelidské zacházení s nimi. Tato kritika byla však velmi nebezpečná.

Následky otrokářského období nese region dodnes. Např. některé kmeny v Ghaně mají svůj původ v otrocích, kteří sem byli dovezeni. To má za následek určitou segregaci v současném životě ghanské společnosti. Moc se o tom nemluví – je to tabu. A neplatí to jen pro Ghanu

Amerika

Vraťme se však zpátky do historie. Nejdůležitějšími a hlavními odběrateli otroků z Afriky byli Portugalci. V letech 1440 bylo africké pobřeží kolonizováno Portugalci. V roce 1510 byli z této oblasti poprvé převezeni otroci přes Atlantský oceán. Brzy se obchodu ujali též Britové, Holanďané a Francouzi, kteří také chtěli z obchodu s lidmi těžit. Obchod s otroky uvnitř Afriky se začal měnit. Nebývalá poptávka po lidech začala prudce devastovat rozsáhlé oblasti. Již se neobchodovalo s „lidmi druhé kategorie“, ale podnikaly se rozsáhlé výpravy, které vylidňovaly celé státy. Došlo tak k narušení sociálního a ekonomického řádu oblasti.

Předpokládá se, že do konce 18. století bylo zavléčeno každý rok do Ameriky na 70 tisíc lidí a odhad celkového množství je asi 12 miliónů pro celý svět, pro Ameriku okolo 6 miliónů lidí.

(<http://www.afrikaonline.cz>)

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Ostrovy

Tak tedy, podívá-li se někdo pozorně na podrobnou mapu Afriky, neunikne mu, že kontinent je obklopen četnými ostrovy. Některé jsou tak malé, že figurují jen na námořních navigačních mapách, ale jiné jsou dost velké, aby byly k nalezení i ve školních atlasech. Na severní straně kontinentu leží: Džerba a Kerkena, Pantelleria a Lampedusa, na západní Kanárské ostrovy a Kapverdské ostrovy, Princův a Bioko, Svatého Tomáše, Tristana da Cunha a Annabon. Na východní straně jsou Sadván a Giftún, Savákin a Dahlak, Sokotra, Pemba a Zanzibar, Mafia a Amiranty, Komory, Madagaskar a Maskarény. Ve skutečnosti je jich mnohem víc, dají se jich napočítat desítky, ne-li stovky, protože mnohé z nich se rozpadají v celá souostroví, jiné jsou zase obklíčeny podivuhodným světem korálových útvarů a písčítých mělčin, které nám v hodinách odlivu ukazují celé své bohatství barev a tvarů. Těch ostrovů a mysů je tolik, že v případě Afriky vypadá dílo stvoření jako nedokončené a to, co je dnes viditelným a hmatatelným kontinentem, je jen část geologické Afriky, která se vynořila z oceánů. Její zbytek zůstal na dně a zmíněné ostrovy jsou vrcholky vyčnívající nad hladinou.

Tento geologický jev měl své historické následky. Afrika totiž odedávna současně lákala i odstrašovala. Na jedné straně budila mezi cizinci strach, neznámá a nedobytná. Několik okolností po staletí účinně bránilo její vnitrozemí: těžké tropické klima, dříve nevléčitelné vražedné choroby (malárie, neštovice, spavá nemoc, malomocenství atd.), nedostatek cest a dopravy a často také zavilý odpor původních obyvatel.

Nedostupnost Afriky dala vzniknout mýtu o její tajemnosti: conradovské *Srdce temnoty* začínalo už na slunečných pobřežích po vystoupení z lodě na pevninu.

Současně však Afrika lákala a přitahovala vidinou tučné kořisti, bohatého lupu. Kdo vyrazil k jejím břehům, šel do riskantní hry o život a smrt: ještě v první polovině XIX. století tu umírala víc než polovina Evropanů na malárii, ale na druhé straně se mnozí z těch, kdo přežili, vraceli domů jako vlastníci velkého, rychle nabytého majetku - nákladů zlata, slonoviny a především – černých otroků.

Právě tehdy nabyly za pomoci internacionály rejdařů, obchodníků a lupičů na významu ony tucty ostrovů rozesté podél pobřeží kontinentu. Stávají se pro ně záchytnými body, útočištěm, přístavem i obchodním centrem. Především jsou bezpečné: leží příliš daleko od břehu, než aby k nim mohly doplout vratké africké čluny vydlabané z kmenů, ale na druhé straně dost blízko pevniny, aby se s nimi dalo navázat a udržovat spojení.

Úloha těchto ostrovů vzrostla zejména v době obchodu s otroky. Mnohé z nich se změnilo na koncentrační tábory, ve kterých otroci čekali na další přepravu do Ameriky,

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Evropy a Asie.

Obchod s otroky: trvá čtyři století, víme, že začíná v polovině XV. století, ale kdy vlastně končí? Oficiálně v druhé polovině XIX. století, ale někde i později, např. v Severní Nigérii až v roce 1936. V dějinách Afriky zaujímá tento obchod ústřední místo. Miliony lidí (odhady se různí: 15 až 30 milionů) byly uneseny a vyvezeny za strašných podmínek za Atlantik. Odhaduje se, že během takové plavby (trvala dva až tři měsíce) umírala hladem, vedrem a žízni téměř polovina otroků. Někdy pomřeli na lodi všichni. Ti, kdo přežili, pracovali později na plantážích cukrové třtiny a bavlny v Brazílii, na karibských ostrovech nebo ve Spojených státech a vytvářeli bohatství západní polokoule. Otrokáři (hlavně Portugalci, Holanďané, Angličané, Francouzi, Američané, Arabové a jejich afričtí společníci) vylidnili kontinent a odsoudili ho k apatickému živoření: ještě za našich časů byly velké části kontinentu opuštěné a proměněné v poušť. Do dnešního dne se Afrika z tohoto hrůzného snu a neštěstí nevzpamatovala.

Obchod s otroky však měl také zhoubné psychologické následky. Otrávil mezilidské vztahy mezi obyvateli Afriky, podnítil nenávist a znásobil války. Silnější se snažili podmanit si slabší a prodat je na trhu. Králové obchodovali se svými poddanými, vítězové se zajatci a soudci s odsouzenými.

V Afričanově psychice zanechal onen obchod patrně nejhlubší a dlouhotrvající kaz – komplex méněcennosti: jsem Černý, to znamená ten, kterého bílý obchodník, okupant, kat může unést z domu nebo z pole, dát ho do želez, zahnat na loď, vystavit k prodeji a potom karabáčem hnát do dřiny.

Ideologii obchodníků s otroky byl názor, že Černý je ne-člověk, že se lidstvo dělí na lidi a podlidi a že s těmi druhými se může dělat, co se komu zachce – nejlépe využít je k práci a pak je zlikvidovat. V poznámkách a záznamech oněch obchodníků je vyložena (v primitivní podobě) celá tehdejší ideologie rasismu a totalitarismu s její hlavní nosnou tezí, že Jiný – to je nepřítel, a co víc – je ne-člověk. Dávno předtím, než inspirovala zřízení Kolymy a Osvětimi, zformulovali a zapsali tuto filozofii obsedantního pohrdání, nenávisti, podlosti a pokleslosti o mnoho let dříve kapitáni lodí Marthy a Progresso, Mary Ann či Rainbow, když se dívali okénkem svých kajut na palmové háje a rozpálené pláže a čekali na svých lodích, zakotvených u ostrovů Sherbro, Kwale nebo Zanzibar na další náklad černých otroků.

V obchodu, který bychom mohli nazvat planetárním, protože se na něm podílely Evropa, obě Ameriky a mnoho zemí Blízkého východu a Asie, je Zanzibar smutnou černou hvězdou, ponurou adresou, prokletým ostrovem. Sem po staletí směřovaly karavany otroků pochytaných v africkém vnitrozemí, v Kongu, Malawi, Zambii, Ugandě a Súdánu. Často spoutáni provazy, aby neutekli, plnili současně roli nosičů – přenášeli do přístavu a na lodi cenný náklad – tuny slonoviny, jilmového oleje, kůží divokých zvířat,

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

drahokamů a ebenu.

Když je lodi přivezly z pevniny na ostrov, byli vystaveni na trhu k prodeji. Tržiště se nazývalo Mkunazini, je to prostranství kousek od mého hotelu, kde dnes stojí anglikánská katedrála. Ceny byly různé: od jednoho dolaru za dítě až po dvanáct dolarů za hezkou mladou dívku. Bylo tu dost draho, protože v Senegambii dostávali Portugalci za jednoho koně dvanáct otroků.

Nejzdravější a nejsilnější pak hnali z Mkunazini do přístavu. Ten je blízko, jen několik set metrů. Odtud pak pluli na lodích speciálně určených pro transport otroků buď do Ameriky, nebo na Blízký východ. Těžce nemocné, za které by nikdo nedal ani pár centů, odnášeli po skončení trhu na kamenitý břeh: tady je sežerou smečky zdivočelých psů. Některým se časem podaří uzdravit a znovu nabýt sil. Ti zůstanou na Zanzibaru a jako otroci budou pracovat u Arabů, majitelů velkých hřebíčkových a kokosových plantáží. Z jejich vnuků se mnozí zúčastní dnešní revoluce.

(Z knihy: KAPUSCINSKI, Ryszard. *Eben*)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Otrok Jim v knize Marka Twaina „Dobrodružství Huckelberryho Finna“

Uprchlý otrok Jim vypráví, jak se ukryl na ostrově v řece:

(...)

„A jak ses sem dostal ty, Jime?“

„Snad bude lepší, když o tom nebudu mluvit. Ale vy byste to na mne neřekl, Hucku, kdybych vám pověděl pravdu, že ne?“

„Ať se propadnu, jestli to řeknu, Jime. Při velkém náčelníku Indiánů, nepovím. Lidi mi budou nadávat bezectných abolicionistů a budou mnou opovrhovat, že jsem držel jazyk za zuby, ale mně je to jedno. Nepovím to na tebe a do města se beztak nevrátím. A teď mi pěkně všechno vypověz!“

„No, bylo to tak. Stará paní, jako tedy slečna Watsonová, na mně pořád hledala hnidy a tvrdě se mnou zacházela, ale dycinky říkala, že mě do Orleansu neprodá. Ale já jsem vyčíhl, že kolem našeho domu poslední dobou chodí obchodník s černochoy, a tak mi začalo být úzko. No a jednou moc pozdě v noci jsem se přitočil ke dveřím a dveře nebyly úplně zavřené a slyším, jak stará paní povídá vdově, že mě prodá do Orleansu, sice prý nerada, ale že za mne může dostat osm set dolarů, a to prý je taková hromada peněz, že nemůže odolat. Vdova jí to rozmlouvala, jako aby to nedělala, ale já už nečekal, jak to dopadne. Vyrazil jsem jako blesk, to vám řeknu.

Utíkal jsem dolů po stráni k řece, že jako někde nad městem u břehu ukradnu loďku. Ale ještě tam bylo moc lidí. Tak jsem se schoval v té staré bednářově chalupě a tam jsem byl celou noc a celý den. Měl jsem hlad, ale bát se, to ne. No a když se setmělo, vzal jsem nohy na ramena a šel jsem po silnici tři kilometry nebo ještě dál. Věděl jsem, že potřebuju vor, protože vor po sobě nenechává žádné stopy. (...“

Huck vypráví, co se dělo, když lapili uprchlého otroka Jima

Já šel za muži; chtěl jsem vidět, co udělají s Jimem; a starý doktor a strýc Silas šli za Tomem do domu. Muži vypadali navztekaně a někteří z nich chtěli Jima rovnou oběsit, prý jako výstrahu všem zdejšími ~ okolními černochoy, aby jim nenapadlo utíkat jako jim a dělat takové neplechty a k smrti strašit rodiny po celé dny a noci. Ale ostatní říkali, že to nejde; není to náš černocho a majitel se jistě přihlásí a bude chtít peníze. To jim vzalo ti pec, protože zrovna lidi, kteří se nejvíc třesou na to, oběsit černocho, když se nezachoval zrovna kale, nejmíň se třesou na to, zaplatit, když si na něm zchladili žáhu. Tak Jimovi aspoň tuze nadávali a tu a tam dostal také pár štalců, ale jim nic neříkal a vůbec nedával znát, že mě zná, a oni ho odvedli do téhož domku a oblekli ho do jeho šatů a zase ho přivázali řetězem, ale tentokrát už k žádné noze od postele, ale k velké skobě, kterou zarazili do nejsilnější klády. Taky dostal želízka na ruce a na nohy a řekli mu, že bude od nynějška o chlebě a vodě až do té doby, kdy

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

přijede jeho majitel, nebo kdy bude prodán v dražbě, pakliže jeho majitel do určité lhůty nepřijede, a zasypali díru, kterou jsme vykopali, a řekli, že u domku budou na stráži každou noc dva farmáři s puškami a ve dne že bude u dveří uvázaný buldok; když byli se vším hotovi a chystali se odejít a ještě jako na rozloučenou hodili Jimovi na hlavu pár nadávek, přišel starý doktor, podíval se na Jima a na lidi a řekl:

„Nezacházejte s ním tvrději, než je třeba, protože to není špatný černochoch. Když jsem přišel na místo, kde ležel postřelený hoch, viděl jsem, že nemohu vyjmout kulku bez pomocníka, a stav chlapce byl takový, že jsem ho nemohl nechat samotného a jet pro pomoc; chlapcův stav se po trochách horšil a horšil a nakonec hoch začal blouznit a už mě nechtěl k sobě pustit a říkal, že mě zabije, označkuj-li vor křídou, a vůbec mluvil z cesty divoké nesmysly bez konce; viděl jsem, že s ním sám vůbec nic nesvedu; tak si říkám: Musím nějak sehnat pomoc. A sotva jsem to dořekl, kde se vzal, tu se vzal, stál přede mnou černochoch a povídá, že mi pomůže. Také mi pomohl, a vskutku velmi dobře. Přirozeně jsem si domyslel, že je to uprchlý černochoch, a byl jsem v obtížné situaci. Musel jsem tam zůstat po celý zbytek dne a po celou noc. Věřte mi, nevěděl jsem, co mám dělat. Ve městě jsem měl dva pacienty s horečkou a na ně bych se ovšem byl rád jel podívat, leč neodvážil jsem se odjet, aby černochoch neutekl a aby mi pak nebylo vyčítáno, že utekl mou vinou. Musel jsem tam zůstat až do dnešního rána; a ještě jsem neviděl černochocha, který by byl lepším a oddanějším ošetřovatelem, a přece tím, že zůstal a ošetřoval, riskoval svou svobodu; také jsem na něm poznal, že je velmi vyčerpaný a že byl asi poslední dobou nucen těžce pracovat. Ze všech těchto důvodů jsem si černochocha oblíbil; pravím vám, pánové, že černochoch takových vlastností stojí za tisíc dolarů – a za vlídné zacházení navíc. Černochoch se o mne výborně staral a chlapci se dařilo, jako by byl doma - ba snad lépe, protože tam byl naprostý klid a úplné ticho. Ale moje situace zůstávala neutěšená; byl jsem odpovědný za oba a nemohl jsem se odtamtud dostat až dnes za svítání; v tu dobu jelo kolem ostrova několik mužů na lodici. Štěstí tomu chtělo, že černochoch, jenž seděl vedle chlapcova slamníku, měl hlavu opřenou na kolenou a právě tvrdě spal; tak jsem se s muži dorozuměl posuňky a oni se přiblížili a popadli a svázali ho dřív, než věděl, že se něco děje, a všechno se odbylo hladce. Chlapec podřimoval, a tak jsme přivázali vor k lodi a vidlice vesel jsme omotali hadry, aby neskřípaly, a potichoučku a opatrně jsme vor dotáhli k břehu. Černochoch se vůbec nevzpouzel a od začátku do konce nepromluvil ani slovíčka. Není to špatný černochoch, pánové; já jsem o tom přesvědčen, a chtěl jsem vám jenom říci, jak o něm smýšlím.“

(Z knihy: TWAIN Mark. *Dobrodružství Huckleberryho Finna*)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Za 3 hodiny práce 10 korun. Asijsí otroci šijí fotbalové míče

14. června 2010

Tenhle míč stojí v Česku přes tři tisíce korun, ve Spojených státech 50 dolarů. Dělník, či spíš dítě, které jej vyrobilo a muselo udělat kolem 650 stehů, za něj po tříhodinové šichtě dostalo sotva desetikorunu. I takový je osud balonu Jabulani, do kterého teď na fotbalovém šampionátu kopou muži, jejichž roční gáže je až 200 milionů korun.

„Třeba v Indii dostanou děti či ženy za jeden míč 35 centů (8 korun) a za den jich vyrobí dva až čtyři,“ popisuje australská novinářka Susan Mizrahiová, která se zabývá dětskou prací. „Nikdo z nich nebude protestovat, byť by měli nárok na dvojnásobek, je to jejich jediný zdroj příjmu.“

Podle odhadů jen v indickém městě Jalandhar, odkud agentura AP přinesla před startem mistrovství světa fotoreportáž, dokazující nuzné podmínky pracujících, šije míče na deset tisíc dětí. A podobné je to i v Pákistánu či v Číně, jež vedle Indie patří k největším dodavatelům míčů, a to i pro dva největší výrobce sportovního zboží, Adidas a Nike. Firmy přitom před 13 lety podepsaly dohodu, ve které slíbily zlepšení pracovních podmínek a odmítly práci dětí.

Jenže čerstvý průzkum Mezinárodního fondu na ochranu práv pracujících (ILRF) v pákistánském Sialkotu uvádí: „Z 218 šičů balonů víc než polovina řekla, že bere méně, než je minimální mzda v Pákistánu, což je 70 dolarů (1 470 korun),“ píše ILRF.

Právě v Sialkotu šije Adidas repliky míčů Jabulani, ty originální vyrábí v Číně. I tam však panují obdobné podmínky. „Průměrný plat našich zaměstnanců v Sialkotu je 7 500 rupií (1850 korun), navíc jim dáváme sociální benefity,“ napsala agentuře AP tisková mluvčí firmy Katie Schreiberová.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Jenže podle odhadů zdejších ekonomů by lidé potřebovali až dvakrát tolik, aby uživili průměrnou rodinu – ta má v Pákistánu sedm lidí. I proto Světová banka tvrdí, že čtvrtina ze zdejších 180 milionů obyvatel žije za méně než jeden dolar na den!

„Často mě bolí záda a kolena, protože si míč jimi musím přidržovat. Někdy mám také puchýře na rukou, řezné rány a bolí mě hlava. Není to snadné, musím jít domů hned po škole a hned začít šít, ale my jsme tak chudí, že jen díky tomu můžeme přežít,“ říkala třináctiletá Razia Kubrová, jejíž příběh před několika roky zveřejnila organizace UNICEF.

I takový je osud fotbalového míče.

Hony na otroky

K otrocké práci jsou zneužívány tisíce lidí v Nigeru, Súdánu, Ugandě, Pobřeží slonoviny a dalších afrických zemích. Jsou organizovány hony na otroky, převážně obyvatele křesťanských vesnic.

V jižním Súdánu vládní jednotky loví lidi. Ti jsou pak psychicky i fyzicky týráni. Muži jsou bití, ženy a děti zneužívány. Pod pohrůzkou smrti jsou nuceni pracovat či přestupovat na islám.

Chlapce a dívky unášejí též ugandští povstalci z Armády božího odporu. Šest tisíc dětí jim nejen slouží jako sexuální otroci, ale jsou zneužívány také v tažení proti vládním jednotkám.

Timidria, sdružení bojující proti otroctví v Nigeru, odhaduje, že místní tradiční vládcí a šamani vlastní na dvacet tisíc otroků. Jsou cejchováni žhavým železem jako dobytek. Tisíce dětí z Mali ve věku od šesti do šestnácti let pracují na kakaových plantážích v soušedním Pobřeží slonoviny. Rodiče je prodali za pár desítek dolarů v naději, že děti pak budou ze svých výdělků živit celou rodinu. Děti však žádnou mzdu nedostávají a trpí hladem. Podle představitelů OSN je dnes ve světě zneužíváno k otrocké práci na 200 milionů lidí. Téměř dva miliony z nich tvoří děti.

Ghanské otrokyně

Able Kotorové bylo dvanáct let, když ji darovali místnímu domorodému knězi. Dřela na poli, vařila, prala, uklízela. Nikdy nechodila do školy. Když jí bylo třináct, začal ji kněz znásilňovat. Hutealor Wedeová si už ani nevzpomíná, kdy se stala církevním majetkem. Už léta dělám pro kněze vše, co si usmyslí. Able i Hutealor jsou otrokyně boží. Jejich rodiny je v dětském věku věnovaly kněžím, aby vykoupily hříchy rodičů - vraždy, krádeže i menší delikty spáchané před několika generacemi. Obě ženy patří k několika tisícům obětí trokosi, tradiční formy otroctví praktikované především na jihu africké Ghany, ale i Togu, Beninu nebo v jihozápadní Nigérii. Trokosi je součástí tradičního náboženství, v němž je kouzelník chápán jako zprostředkovatel mezi lidmi a bohem a

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

jako vykladač božích přání. Mladé dívky, panny, jimž často není více než šest let, mají tento vztah zpečetit.

Zač vděčíme otrocké práci v minulosti?

Vraťme se letmo do minulosti, abychom si připomněli, co jsme díky práci zotročených Afričanů získali. V 18. století byly 2/3 otroků zneužívány k práci na plantážích cukrové třtiny, a s tím rostla spotřeba cukru v Evropě. Na rostoucí spotřebě se díky levné pracovní síle podepsala snižující se cena cukru. Např. v Británii za 150 let vzrostla spotřeba cukru o 2500 procent. Druhý rostlinný produkt, který je i jistým symbolem práce otroků, je bavlna. Vše začalo v roce 1793, kdy Eli Whitney objevil postup, jak oddělit vlákno od plodu. Díky tomu se Amerika stala světovou velmocí ovládající obchod s bavlnou, zvláště vynikaly Georgie a Virginie. Do roku 1825 tvořili otroci z Afriky 1/3 obyvatel Ameriky.

(http://fotbal.idnes.cz/za-3-hodiny-prace-10-korun-asijsti-otroci-siji-fotbalove-micepor-/ms-fotbal-2010.asp?c=A100613_210634_ms-fotbal-2010_ald)

USA daly před 145 lety svobodu otrokům

Jak se stát otrokem

Otrokem se člověk mohl stát velmi snadno a bylo k tomu hned několik cest. První cestou byla kariéra válečníka. Pokud voják padl do zajetí, byl okamžitě prodán. Tato velmi výnosná činnost vedla později k tomu, že důvody k válce se stávaly stále maličernějšími, až později nebyly „vyhlašovány“ žádné. Jinou cestou bylo spáchání „trestného činu“. Prodáváni byli zloději, násilníci, cizoložníci, čarodějové, či jiní provinilci proti jistým společenským řádům.

Třetí cestou do otroctví bylo stát se potomkem či členem rodiny dlužníka. K splacení dluhu jste snadno mohl posloužit i vy. Určitý počet otroků pro vlastní potřebu vyžadovali a vyžadují kouzelníci a šamani. Otroek se zde snadno mohl stát i obětinou. Část otroků byla požadována i pohlaváry jednotlivých oblastí. Každá vesnice odváděla poplatky ve zboží, plodinách i určitém množství otroků. Poslední a zdaleka nejrozšířenější cestou - byla cesta bílého muže. Únos. Celé karavany otrokářů putovali subsaharskou Afrikou a unášely celé vesnice a království. Stejně hrůzný osud čekal i vdovy, sirotky, nadbytečné dcery a chudé příbuzné. Poslední cestou, jak se stát otrokem, je narodit se jím.

William

Jmenovali se Isabella a Antoney a měli syna Williama, který je považován za prvního Afroameričana narozeného na území britských kolonií v Severní Americe. Na první pohled idylický příběh však otevřel jednu z nejostudnějších kapitol americké historie. Mladý pár patřil do dvacítky prvních zaznamenaných otroků dovezených z Afriky na území USA. Psal se rok 1619 a místem činu byl Jamestown ve Virginii.

Otroctví existovalo už před Kolumbem

Otroctví v Americe sice existovalo již před příchodem Kryštofa Kolumba, nemělo však takový význam jako po příchodu Španělů, Portugalců a dalších Evropanů.

Prvními oběťmi se stali indiáni, kteří se však brzy ukázali jako málo odolní. Otrokáři se tak zaměřili na černé Afričany, zvyklé na horké podnebí.

V USA se otroctví nakonec stalo jednou z rozbušek občanské války a jeho definitivní zákaz přinesl až třináctý dodatek ústavy, který se součástí základního zákona stal před 145 lety, 18. prosince 1865.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Do této doby americká ústava otroctví neřešila, ale díky desátému dodatku z roku 1790 se mohly některé státy řídit vlastními otrokářskými kodexy. Od roku 1808 začal platit zákaz dovozu otroků.

Na jihu, hlavně v souvislosti s rozvojem pěstování bavlny na počátku 19. století, se však otrokářství rozvíjelo a stalo se pilířem zemědělského sektoru.

Stále více lidí, hlavně na severu země, si ale uvědomovalo, že otroctví je neudržitelné a na síle získávalo hnutí za jeho zrušení. Vzpoury a útěky organizovali také sami otroci. Na politické scéně byla existence otroků předmětem sporů už od konce 18. století kvůli posouvání hranice, oddělující otrokářský jih od severu.

Začal to Abraham Lincoln

Problém eskaloval poté, co byl na podzim 1861 prezidentem zvolen republikán Abraham Lincoln. Ten vydal v září 1862 předběžné Prohlášení o zrovnoprávnění otroků, vyhlašující, že počínaje 1. lednem 1863 budou všichni otroci v konfederovaných státech nebo oblastech dosud aktivně zapojených do vzpoury „nadále a po všechny časy svobodní“.

V té době již zuřila občanská válka, během níž se 13 jižních států (Konfederace) postupně odtrhlo od USA. V předvečer občanské války, která skončila v dubnu 1865 vítězstvím Unie, žily na území USA čtyři miliony otroků a Lincolnovo prohlášení se také stalo signálem k náboru černochů do armády Unie, kde jich sloužilo více než 180 000.

Právní svobody se otroci dočkali v prosinci 1865, kdy se třináctý dodatek o zákazu otroctví stal součástí ústavy. Stát Mississippi jej však ratifikoval až v roce 1995.

Konec otroctví nesli mnozí Jižané nelibě a odpor vyvolávalo i chování států vítězné Unie k poražené Konfederaci. V této napjaté době například vznikla nechvalně známá rasistická organizace Ku Klux Klan.

Největší násilná migrace v dějinách

Obchod s otroky přes Atlantický oceán představoval jednu z největších násilných migrací v dějinách. Během tisíce let trvání novodobého otrokářství bylo podle UNESCO z Afriky násilím vyvezeno 24 milionů lidí.

V Africe žilo v polovině 19. století 100 milionů lidí, podle počítačových modelů by však, nebýt otrokářství, mohlo v Africe v té době žít dvojnásobné množství lidí.

Obchod z počátku kontrolovali Portugalci, kteří většinu otroků prodávali v Evropě a na ostrovech v Atlantiku. Od poloviny 16. století se stala hlavním odbytištěm otroků Amerika.

Za největší obchodníky s otroky jsou považovány evropské koloniální mocnosti: Britové, Portugalci, Francouzi a Nizozemci. Největším trhem se postupně stala Brazílie, kde se prodala třetina všech otroků mířících do Ameriky.

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Co to byl trojúhelníkový obchod

V rámci „trojúhelníkového obchodu“ putovaly z Evropy do Afriky šperky a zlato, z Afriky do Ameriky otroci a z Ameriky se do Evropy vracely komodity jako například cukr, káva, bavlna a tabák.

Jako první zrušila definitivně v roce 1833 otroctví Británie, v roce 1848 ji ve svých državách následovala Francie, o patnáct let později následovalo Nizozemsko a v Brazílii zrušili otroctví v roce 1888.

Část osvobozených otroků stála v roce 1847 za vznikem Libérie, která se stala první nezávislou republikou v Africe. Až v roce 1980 zrušila otroctví Mauritanie. V různých podobách však podle organizací zabývajících se lidskými právy přežívá otroctví v mnoha zemích dodnes.

(<http://www.afrikaonline.cz>)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Otrokářství na Zanzibaru

„Většina lidí je krutá,“ tvrdil jednoduše, ale upřímně náčelník jednoho z malých kmenů v Ugandě, který zažil ukrutnosti honů na otroky. „Když jsou silní, vykořisťují slabé. Dobří lidé jsou vždycky slabí. Jsou dobří, protože nejsou dost silní na to, aby byli krutí.“

„Prošli jsme kolem ženy oběšené na stromě, mrtvé... Viděli jsme další lidi popravené stejným způsobem, další ještě krvácející z ran po zásahu kulkou z pušky nebo bodnutí nožem. A vysvětlení těchto hrůz, jehož se nám dostávalo, bylo stále totéž: vztek arabských vlastníků nad ztrátou peněz vydaných za nekvalitní zboží, otroky neschopné pokračovat v cestě.“ Toto jsou slova slavného cestovatele Davida Livingstona, zaznamenaná v jeho posledním deníku, psaném v roce 1874.

Ve „zlaté éře“ této potupné formy obchodu se místo zvané Bagamoyo stalo bodem, z něhož nebylo návratu pro tisíce nešťastných domorodců, ulovených, zajatých a mučených nemilosrdnými obchodníky s otroky, většinou Araby. V Bagamoyu, ležícím na pobřeží kontinentu proti Zanzibaru, končily všechny hlavní obchodní cesty vedoucí z nitra Afriky. Toto místo bylo cílem pro nekonečné množství konvojů po dlouhé cestě nepřátelským územím. Po měsících strávených ve vnitrozemí hony na otroky se posléze obchodníci vraceli pomalu na pobřeží.

Misionář Frederick Moir roku 1885 zaznamenal: „Nejdříve se přiblížili válečníci se zvukem bubnů, tancem a divokou gestikulací, vyhazující své pušky do vzduchu v atmosféře, jakou dovedou vytvořit jen Arabové. Následoval je za velkého ohlasu samotný jejich pán, doprovázený svým nejstarším synem po boku. Kontrast mezi bohatými šaty Arabů a ubohou nahotou domorodců, kteří byli brutálně odvěčeni ze svých zničených vesnic, ještě zvětšoval surovost oné scény. Z otročení muži šli ve dvojřadu nebo ve skupinách po dvanácti spoutáni dohromady řetězem provlečeným kolem jejich krků, dokonce i ženy byly spoutány řetězy, pod jejichž tíhou mnohé padaly. Často s sebou nesly i své děti spolu s těžkými balíky obilí či slonoviny. Tento náklad je přetěžoval, a tak dokázaly jít jen s největšími obtížemi.“

Dobyť nejdříve Portugalci, poté Araby, okupován nakonec ománským sultanátem, měl Zanzibar už v polovině 18. století veškerou infrastrukturu nutnou k tomu, aby se stal centrem obchodu s otroky ve východní Africe.

Ománský panovník, sultán Sejjid Saíd, nejvýznačnější vůdce Ománu v 19. století, neměl v úmyslu vytvořit obrovské impérium na kontinentě, ale tvrdě pracoval na zajištění totální kontroly a vlivu v největších centrech obchodu podél pobřeží.

Ale když už docházely fondy, z nichž by bylo možné investovat do stále se rozrůstajících hlavních obchodních snah, pozval Sejjid Saíd na Zanzibar bohaté indické kupce, takzvané „banyány“.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Banyánové brzy získali kontrolu nad drahou a často nebezpečnou činností – konvoji s otroky. Kromě této hlavní aktivity však banyánové investovali mnoho prostředků na ostrově, aby se tu dokonale zajistili. Kolem roku 1860 žilo na ostrově Zanzibar kolem 6000 banyánů. Dokonce i dnes přebývá na ostrově silná indická komunita. Její členové žijí v jakési hermeticky uzavřené kolonii, odporující kolektivně nadřazenosti islámu, jenž stále dominuje ostrovu.

Konec obchodu s otroky

Protiotrokářské hnutí se zrodilo v Anglii na konci 17. století. Anglie se stala první zemí, jež postavila otroctví mimo zákon. Její iniciativu následovala mohutná kampaň za zákaz otroctví ve všech zemích, praktikujících tento zrušný obchod. První smlouva, již byl Sejjid Saíd roku 1822 víceméně nucen podepsat, zakazovala obchod s otroky vně sféry jeho vlivu. Britským válečným plavidlům se povolovalo zadržet loď, podezřelou z přepravy otroků nebo jinak zatažené do ilegálního obchodu. Druhou smlouvu ještě zužující geografický prostor, ve kterém byl tolerován obchod s otroky, podepsali Britové s Ománem roku 1845. Výměnou za tyto ústupky obdržel Sejjid Saíd od britského impéria garance námořní a diplomatické podpory v případě potřeby.

Celá zanzibarská ekonomika stála na otroctví. A když Sejjid Saíd začal brát pod hrozbami Britů možnost zákazu otroctví vážně, dočkal se nejvíce nepřátelské reakce právě od zanzibarských arabských a svahilských obchodníků s otroky. Nicméně třetí smlouva byla nakonec podepsána, byť pod hrozbou britské námořní palebné síly. Otroctví tato smlouva definitivně zakázala, a trh s otroky na Zanzibaru ukončil své obchody do 24 hodin.

Dnešní Zanzibar

V dnešní době se křehká rovnováha různorodých kultur a náboženství Zanzibaru dostává pod tlak. Budou obyvatelé Zanzibaru schopni vyhnout se tomu, pro co dnes existuje v celém třetím světě tolik katastrofálních příkladů, a neztratit svoji vlastní kulturní identitu? Najdou svůj způsob využití potenciálu, který mají k dispozici, bez toho, aby ho postupem času zničili? Existuje historická paměť, s jejíž pomocí se Zanzibařanům daří překonat dědictví neklidné a násilné historie. Bývalý otrokářský stát dokázal přetřhnout staré okovy, a přizpůsobit se demokratické části moderního světa. Věřme, že má před sebou světlou budoucnost.

(Geografický magazín Koktejl, 31. 8. 2005)

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Co rozvíjejí jednotlivé role v literárních kroužcích

Otázky se vyptávají na hlavní smysl a význam textu; zvažují, co je hlavním sdělením textu; vyžadují propojování textu s dalšími texty a uměleckými artefakty, se životními zkušenostmi; vyptávají se na autorský záměr vzhledem k uvažovanému publiku (zjišťují, čí hlas je slyšet); zkoumají vyjadřovací prostředky vzhledem k autorskému záměru; ptají se na hodnocení textu z různých hledisek.)

Mezi kritérii mohou být položky, které nejsou vidět, pokud podléhají sebehodnocení.

Role	Co nemusí být vidět, ale musí probíhat:	Kritéria pro hodnocení – viditelné žákovy projevy (výstupy)
Vedoucí diskuse	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Čtenář během čtení přemýšlí, je schopen svoje myšlenky zachytit a formulovat. ▪ Čtenář přemýšlí nejen nad doslovným obsahem textu, ale i nad souvislostmi (mezi textem a jeho osobními zkušenostmi, vědomostmi a názory; mezi textem a jinými texty, filmy...). ▪ Čtenář formuluje otázky, které pomohou lépe porozumět doslovnému obsahu, hlavnímu sdělení textu, souvislostem a přesahům, dopadům do života. ▪ Čtenář přemýšlí i o tom, jak text mohou vnímat druzí, a s ohledem na ně formuluje otázky. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žák připravil otázky. ▪ Otázky jsou otevřené. ▪ Otázky podněcují členy skupiny k hlubšímu promýšlení textu.

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

<p>Shrnovač</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Čtenář s ohledem na cíl četby oddělí v textu důležité informace od vedlejších a od okrajových detailů. ▪ Čtenář zformuluje tvrzení, které vystihuje hlavní sdělení textu. ▪ Čtenář formuluje tvrzení vlastními slovy, ale využívá při tom klíčových pojmů a termínů. ▪ Zformulované tvrzení zachovává postup děje nebo logické řazení informací a myšlenek. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žák zformuloval shrnující tvrzení. ▪ Tvrzení obsahuje podstatné informace nebo myšlenky z výchozího textu. ▪ Význam informací nebo myšlenek respektuje účel, s nímž je text čten. ▪ Tvrzení obsahuje klíčové pojmy a termíny. ▪ Události jsou ve shrnutí řazeny ve správném sledu, informace a myšlenky jsou řazeny logicky. ▪ Tvrzení žák formuloval vlastními slovy.
<p>Obohacovač slovníku</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Čtenář rozpozná slova, kterým je v daném textu dobré rozumět. ▪ Čtenář se pokusí význam takových slov definovat po svém – využívá pro to různých vodítek (kontext, skladbu slova, slova příbuzná, synonyma...). ▪ Čtenář rozpozná, zda potřebuje vlastní výklad slova ještě ověřit, nebo zda je jeho vlastní výklad uspokojivý. ▪ Čtenář podle potřeby porovná svou definici s náležitým zdrojem (slovník, web...). 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žák podtrhl v textu slova, která mohou působit problémy. ▪ Vybral z toho slova, kterým je potřeba rozumět. ▪ Žák se pokusil o definice nových slov; na výzvu je schopen vysvětlit, jak dospěl ke své definici. ▪ Žák ověřil svou definici (tj. žák rozpoznal, zda je potřeba ověřit definici v dalším zdroji).

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

<p>Webmaster</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Čtenář rozpozná v textu klíčové a podpůrné informace a myšlenky. ▪ Čtenář pochopí vztah mezi nimi. ▪ Čtenář vyjádří svoje porozumění pomocí vhodného grafického organizéru, tj. vybere takový, který se hodí, nebo si ho vytvoří. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Žák vytvořil grafický organizátor. ▪ Organizér odpovídá tomu, jaké obsahy a vztahy je potřeba zachytit. ▪ Organizér jako celek zachycuje hlavní sdělení textu – tj. obsahuje hlavní informace a myšlenky a vztahy mezi nimi. ▪ Případně organizér zachycuje, co je ještě potřeba zjistit nebo promyslet k lepšímu porozumění textu.
-------------------------	---	--

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Sebereflexivní list pro diskusi v literárním kroužku

Žák/Žákyně:

Dne:

Způsob přispění do diskuse	velmi dobře	uspokojivě	vyžaduje zlepšení
Sdílela jsem své myšlenky a návrhy.			
Hovořila jsem jasně a dost pomalu, takže mi bylo rozumět.			
Odpovídala jsem na otázky spolužáků.			
Připomínala jsem téma diskuse a pomáhala jsem, abychom se tématu drželi.			
Když bylo třeba, vyzývala jsem kamarády k tomu, aby se zapojili do diskuse.			
Nesouhlas jsem vyjadřovala tak, že jsem mluvila za sebe – jak to vidím já.			
Shrnula jsem svoje myšlenky nebo jsem je zopakovala, když bylo třeba.			
Svoje názory jsem zdůvodňovala.			
Naslouchala jsem pozorně, kladla jsem otázky k tomu, co říkali ostatní.			
Snažila jsem se pochopit názory druhých a rozvíjet je. Pokud jsem neporozuměla něčemu, co říkali ostatní, zeptala jsem se.			

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Popis metody R.A.F.T. + příklady zadání

R.A.F.T.

Role (role) – Audience (adresáti) – Form (forma) – Topic (téma)

Postup RAFT (Carol Santaová, 1988) nabízí procvičení celé škály vztahů: žáci píšou o různých **tématech**, pro rozmanité **adresáty**, s rozličným **záměrem** a v různých **formách**.

R = ROLE (pozice)

- Jakou roli nebo pohled budeš zastávat?

A = ADRESÁT (publikum)

- Kdo bude tvým adresátem či publikem? Komu budeš adresovat a prezentovat své sdělení? Koho chceš oslovit?

F = FORMA

- Jakou formu bude tvoje prezentace mít?

T = TÉMA

- O čem chceš informovat?
- Čím chceš pobavit?
- O čem chceš své adresáty přesvědčit?
- K jakým činům či akcím chceš svoje adresáty inspirovat?
- Nad čím chceš, aby se tvoji adresáti zamysleli? ...

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Příklady zadání RAFT pro fázi reflexe:

Text: **Afrika Afričanům**

R = Afričan naverbovaný do britské armády ve 2. světové válce

A = on sám

F = zápis do deníku

T = nový pohled na bílé lidi

Text: **Otrok Jim**

R = negramotný černochoch, pomocník doktora

A = starý doktor

F = děkvný proslov, který černochoch pronese k doktorovi, když se po letech znovu setkají, oba svobodní

T = vyjádření vděčnosti za slušné zacházení a dodání sebevědomí

Jiná varianta:

R = sociolog

A = čtenář sociologického časopisu

F = analýza smýšlení doktora s příklady z textu

T = jak se v doktorově smýšlení mísí tolerance s předsudky

Text: **Šití fotbalových míčů**

R = generální tajemník OSN Ban-Ki-Moon

A = FIFA, mezinárodní fotbalová federace

F = oficiální výzva

T = objednávejte míče na šampionát u firem, které nezneužívají dětskou práci

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Text: **Zanzibar**

R = autor textu v turistickém průvodci, historik

A = turista na Zanzibaru

F = text v turistickém průvodci

T = zanzibarská otrokářská minulost v kontrastu s dnešním turistickým rájem

Jiná varianta:

R = Sejjid Saíd

A = arabští a svahilští obchodníci s otroky

F = neformální rozhovor

T = proč jsme nuceni podepsat 3. smlouvu s britskou vládou o zákazu otroctví

Text: **Ostrov**

R = černochoch, potomek afrického otroka

A = jeho zotročený předek

F = dopis

T = jak se žije potomkům otroků dnes

Text: **Historie otroctví**

R = autoři dějepisné učebnice

A = žáci 1. stupně ZŠ

F = text v učebnici

T = otroctví jako příklad nehumánního zacházení s člověkem, vysvětlení pojmu, příkl.

Text: **Svoboda otrokům**

R = Abraham Lincoln

A = občané USA

F = Lincoln si píše poznámky k Prohlášení o zrovnoprávnění otroků

T = hlavní důvody pro zrušení otroctví

